

นิเวศวัฒนธรรม คนหาปลาในกลุ่มชาติพันธุ์บรู (กะตาง) ลุ่มน้ำโขงตอนกลาง

Fishermen Eco-cultures of Bruu Ethnic Group (Katang) in Central Mekong Basin

อิทธิวัตร ศรีสมบัติ¹
Aitiwat Srisombat¹

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนิเวศวัฒนธรรมคนหาปลากลุ่มชาติพันธุ์บรู (กะตาง) ลุ่มน้ำโขงตอนกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายและความสัมพันธ์ของระบบนิเวศกับวิถีชีวิตคนหาปลาและเพื่อศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาในอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์บรู (กะตาง) ลุ่มน้ำโขงตอนกลาง โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เริ่มจากการเดินทางสำรวจแม่น้ำโขงตอนบน ตอนกลางและตอนล่าง การวาดแผนที่ชุมชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่มและการประชุมปฏิบัติการข้ามชาติระหว่าง กลุ่มชาติพันธุ์บรู (กะตาง) ไทย-ลาว

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า องค์ความรู้ในเรื่องระบบนิเวศและวัฒนธรรมคนหาปลา กลุ่มชาติพันธุ์บรู (กะตาง) ลุ่มน้ำโขงตอนกลางเป็นฐานความรู้เดิมที่สั่งประสพการณ์เรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผสมผสานกับความรู้ใหม่เพื่อสร้างระเบียบทางสังคมและเศรษฐกิจพื้นฐาน ในการดำรงชีพจากของป่าและจับปลาในแม่น้ำโขง ควบคู่ไปกับความเชื่อของผีประจำหมู่บ้านหรืออะหิยะจำนั๊ก ผู้ทำหน้าที่รักษาป่าและภูเขา ผีฮีด ผีไถ้และผีเจ้าโคตรผู้ทำหน้าที่รักษาคนในชุมชน พญานาคผู้ทำหน้าที่รักษาปลาในแม่น้ำโขง ผนวกกับการนับถือพุทธศาสนาที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมในรอบ 12 เดือน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและเครือญาติที่ร้อยรัดชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างคน ระบบนิเวศวัฒนธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนชาวบรู (กะตาง) ทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงได้อย่างลงตัว

คำสำคัญ : นิเวศวัฒนธรรม คนหาปลากลุ่มชาติพันธุ์บรู (กะตาง)

ABSTRACT

The study entitled “Fishermen Eco-cultures of Bruu ethnic group (Katang) in Central Mekong Basin” aimed at investigating the diversity and relation of eco-system with fishermen ways of life and exploring the body of knowledge and wisdoms in natural resources and environment conservation of Bruu ethnic group (Katang) in Central Mekong Basin. This study employed the qualitative method by using various techniques in data collection, starting from surveying the upper, central and lower Mekong basin, community map sketching, participatory observation, in-depth interview, focus group and across-operational meeting between Thai-Lao Bruu ethnics group (Katang).

The findings showed that body of knowledge in fishermen ecosystem and cultures of Bruu ethnic group (Katang) in central Mekong basin were that the original based-knowledge which experiencing and transforming from generation to generation combining with new knowledge for making social rules and basic economics in livelihood operation from forest and catching fish in Mekong river. These activities went along with the beliefs of village ghosts or Ayakjarnak – a person who takes care of forests and mountains, the spirit of the traditions which take responsibility in preventing people in communication, and serpent which takes care of fish in Mekong river. The append with Buddhism adoration which was the guideline in 12-month activities operation having temples as the center and relative fasten community established the relationship between people, natural ecosystem and supernatural to lead the strength of Bruu (Katang) community both sides of Mekong river perfectly.

Keywords : eco-cultures, fishermen eco-culture of Bruu ethnic group (Katang)

บทนำ

แม่น้ำโขงเปรียบเสมือนเส้นเลือดหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิตของประชาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วิถีชีวิตของคนมีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับแม่น้ำ มีการปรับตัวตามความเหมาะสมเพื่อให้เกิดความกลมกลืนและยังชีพด้วยทรัพยากรธรรมชาติ จนก่อให้เกิดการสังคมนานาชาติในการเลือกสรรสิ่งที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์และสืบทอดเทคโนโลยี ทั้งในด้านการประมง การเกษตร ตามระบบนิเวศย่อยที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่หลากหลาย บริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง มีประเพณีวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมตามฤดูกาล แสดงให้เห็นถึงความเปี่ยมอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งสตูว (Steward, 1955) ให้ความเห็นว่า อิทธิพลสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดปัจจัยกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างทางสังคมและลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เมื่อเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ย่อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลสภาพแวดล้อมก็ลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสพการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างยังใช้อยู่และได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

คนหาปลาและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปลา เป็นบ่อเกิดรากฐานของพฤติกรรมและผลงาน ปรากฏเป็นรูปธรรมและนามธรรมองค์ความรู้เรื่องปลาและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปลา ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น ในการถึงปลาแต่ละชนิด และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นเป็นเอกลักษณ์สำคัญของวัฒนธรรมเรียกว่า วัฒนธรรมคนหาปลา ซึ่งแบบแผน การประเพณีปฏิบัติและการดำเนินชีวิตเป็นความเข้าใจและสำนึกร่วมกัน จนเกิดการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตธรรมชาติของปลา จนสามารถบอกได้ว่าการอพยพของปลาที่มีขึ้นในช่วงของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ซึ่งตรงกับการจัดประเพณีไหว้พระธาตุพนมประจำปีของคนไทยในภาคอีสานและคนลาวตอนล่าง คนหาปลาจึงเชื่อว่าปลา

เดินทางไปไหว้พระธาตุพนม (นายกิ คำบุญเรือง. สัมภาษณ์ : 2550)

ภายหลังจากการสร้างเขื่อนปากมูลในพื้นที่บริเวณอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าได้ส่งผลกระทบต่อคนหาปลาที่ใช้แม่น้ำโขงและแม่น้ำมูลเป็นฐานทรัพยากรในการดำรงชีวิตมาอย่างยาวนาน เขื่อนได้กั้นเส้นทางของปลาจากแม่น้ำโขงมายังแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี ซึ่งเป็นฐานทรัพยากรอันมีค่าทางอาหารของภาคอีสาน ซึ่งก็เท่ากับว่าได้ทำลายวิถีชีวิตของคนหาปลา จากสภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนหาปลา โดยเฉพาะคนหาปลาแม่น้ำโขงตอนกลางไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ (กะตาง) ได้พึ่งพาทรัพยากรปลาในแม่น้ำโขงในการดำรงชีวิตมาหลายชั่วอายุคน เพื่อทราบปัญหาผลกระทบและพื้นฐานเดิมของชุมชนตามแนว และวิธีการศึกษาของโบแอส (Boas) ที่ศึกษาประวัติศาสตร์สืบย้อน จะทำให้ชุมชนเกิดพลังและสำนึกของท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจในศักยภาพของตน ก่อนที่จะเสริมพลังการเรียนรู้ให้เท่าทันกับสังคมในปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดและสอดคล้องกับภูมิสังคมการคืนสู่รากเหง้า สืบค้นหาคุณค่าที่ดั่งมอันเป็นจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ ค้นหาสาระสำคัญอันเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ในบริบทของนิเวศวัฒนธรรมคนหาปลา องค์ความรู้และภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภูมิปัญญาชาติพันธุ์เป็นวิถีชุมชน เป็นวิถีแห่งความสัมพันธ์กลมกลืนและสมดุลกับธรรมชาติ และพลังในการขับเคลื่อนเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์ปลาในแม่น้ำโขงร่วมกันของชุมชนกลุ่มแม่น้ำโขงไทยและลาว ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาชุมชนกลุ่มแม่น้ำโขงเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิควิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เริ่มจากการเดินทางสำรวจพื้นที่แม่น้ำโขงตอนบน ตอนกลางและตอนล่าง เพื่อศึกษาบริบททางกายภาพแม่น้ำโขงจากเมืองเชียงรุ่ง มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนถึงเมืองกันเทอ

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม การวาดแผนที่ชุมชน (Village Sketch Map) จากชุมชนคนหาปลา กลุ่มชาติพันธุ์บรู (กะตาง) บ้านหนองเม็ก เมืองชนะสมบูน แขวงจำปาศักดิ์ ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางอพยพของปลาเชื่อมต่อมาถึงชาวบรู บ้านเวินบีก บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี การสัมภาษณ์ผู้รู้ (Key-Informant Interview) ในเรื่ององค์ความรู้เกี่ยวกับปลา แหล่งที่อยู่อาศัยของปลา การอพยพของปลาตามระดับน้ำขึ้นลงในแม่น้ำโขง การประกอบอาชีพประมง ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีในการจับปลา ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับปลาในมิติต่างๆ ซึ่งเป็นผู้รู้ที่ชาวบ้านได้ลงความเห็นและคัดเลือกเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ในเรื่องปลาดีที่สุดในหมู่บ้าน ใช้วิธี historical method ของ โบแอส (Franz Boas) เพื่อทำการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) ที่บ้านหนองเม็ก บ้านเวินบีกและบ้านท่าล้ง นอกจากนี้ได้วิเคราะห์ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและพิจารณาการกระจายตัวทางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม และมองเห็นภาพวัฒนธรรมในอดีต ภายใต้บริบทของสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน โดยถือว่าวัฒนธรรมหนึ่งๆ คือผลรวมที่เกิดจากกระบวนการทางจิตวิทยาของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และการติดต่อทางวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยบันทึกเสียงและบันทึกภาพการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์คนหาปลาในชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนที่ได้รับการยอมรับและคัดเลือกจากคนในหมู่บ้าน การสังเกต (Observation Technic) ใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปฝังตัวในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกลมกลืนกับชุมชนทำให้เห็นภาพกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมการจับปลา การสร้างเครื่องมือจับปลา การแปรรูปอาหาร การจำหน่ายปลา การประกอบพิธีกรรม ประเพณีของชาวบ้าน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการศึกษาเพื่อตรวจสอบและยืนยันข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มในแต่ละหมู่บ้าน การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแสวงหาอนาคตร่วมกัน Future Search Conference (FSC) เป็นกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้แทนกลุ่มคนหาปลา 3 หมู่บ้าน โดยนำประสบการณ์ของแต่ละคนมาสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน วางแผนหรือแนวทางในการปฏิบัติให้ไปถึงวิสัยทัศน์ที่ได้ร่วมกันคิด เป็นกระบวนการ

การที่ใช้นาตเป็นจุดประสงค์ในการทำงาน ตรวจสอบสภาพเหตุการณ์ปัจจุบันให้ชัดเจนแล้วร่วมกันหาอนาคตที่กลุ่มพึงปรารถนา ร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์ข้ามกลุ่ม (Interaction Process) เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของคนหาปลา ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บรู (กะตาง) ไทย - ลาว มาประชุมกลุ่มร่วมกันเพื่อกำหนดทิศทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแม่น้ำโขงให้เกิดความยั่งยืนต่อชุมชนชาวบรูทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง

การศึกษาวิจัยพบว่า

กลุ่มชาติพันธุ์บรู (กะตาง) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร มีชื่อเรียกต่างกันตามสำเนียงพูดและตามสภาพภูมิประเทศที่ตั้งถิ่นฐาน เช่น กลุ่มที่อาศัยอยู่ใกล้ภูเขาเรียกตนเองว่าบรูหรือบลู แปลว่า ภูเขา (ไพฑูรย์ มีกุล :2541) ตั้งถิ่นฐานตามแนวริมสองฝั่งแม่น้ำโขงตอนกลางระหว่างไทยและลาว ชาวบรูอาศัยอยู่บนเทือกเขา (ชาวบ้านเรียกว่าภูเขา) ในพื้นที่เมืองชนะสมบูน แขวงจำปาศักดิ์ เมื่อครั้งฝรั่งเศสปกครองพื้นที่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ปี พ.ศ. 2436 ด้วยเหตุผลทางการปกครอง ฝรั่งเศสได้อพยพชาวบรูซึ่งอาศัยอยู่บนภูเขาลงมายังพื้นที่ราบ จากนั้นได้เกณฑ์แรงงานชาวบรูไปช่วยสร้างถนนหมายเลข 13 ซึ่งเป็นเส้นทางจากตอนเหนือสุดของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมายังตอนใต้สุดและเชื่อมโยงออกไปสู่ทะเลที่เวียดนาม เพื่อส่งทรัพยากรธรรมชาติออกสู่ทะเลและนำสินค้าเข้ามาจำหน่าย หลังจากกลับมาถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงานในบ้านผู้นำเช่น เจ้าเมือง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และยังคงเสียภาษีให้แก่รัฐ ชาวบรูที่ทนต่อการกดขี่ข่มเหงไม่ได้จึงอพยพข้ามแม่น้ำโขง มาอาศัยในฝั่งประเทศไทย คือ ชาวบรูบ้านเวินบีกและบ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน ส่วนที่ยังปักหลักทำมาหากินอยู่ที่เดิมคือ ชาวบรูบ้านหนองเม็ก (ชื่อเดิมว่าบ้านลาดเสือ) กลุ่มชาวลาวกลุ่มเรียกชาวบรูว่า ชนเผ่ากะตาง ในเขตปกครองเมืองชนะสมบูน แขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ตั้งของหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านมีลักษณะคล้ายกันคืออยู่ระหว่างภูเขาและแม่น้ำโขง

ระบบนิเวศที่เอื้อต่อวิถีการดำเนินชีวิตคนหาปลา

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางวัฒนธรรม ชาวบรู (กะตาง) บริเวณแม่น้ำโขงตอนกลาง ไทย-ลาวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดในสภาพแวดล้อมได้ โดยอาศัยวัฒนธรรมและเทคโนโลยีพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการปรับตัว อันเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของแม่น้ำโขงคือ การขึ้นลงของน้ำในแม่น้ำโขงมีความแตกต่างกันตามฤดูกาล ลักษณะดังกล่าวทำให้แม่น้ำโขงมีป่าไม้หลายชนิดที่ขึ้นอยู่ตามที่ราบน้ำท่วมถึง ริมแม่น้ำและแม่น้ำสาขาที่มีความทนต่อน้ำท่วมในช่วงระยะเวลา 3 - 4 เดือน ขณะเดียวกันป่าธรรมชาติบนภูเขาสูงที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณนานาชนิดที่ชาวบรูได้กำหนดข้อห้ามในการใช้ประโยชน์จากป่า ทำให้มีการปรับตัวต่อธรรมชาติและระบบนิเวศย่อยที่พบบริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขงตอนกลาง ตามระดับความสูงและพื้นที่ลุ่มได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ระบบนิเวศพื้นที่สูง มีพื้นที่บนภูเขาสูง สามารถแบ่งออกเป็นระบบนิเวศย่อยตามที่ชาวบ้านให้ความหมายและความสำคัญ มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปดังนี้ **ภู** ลักษณะพื้นที่สูงเป็นป่ามีบริเวณกว้าง มีพันธุ์ไม้นานาชนิด รวมถึงพันธุ์ไม้ขนาดใหญ่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด เช่น นก กระรอก งู กระจง หมีป่า เป็นต้น ในช่วงฤดูแล้งจะมีลักษณะป่าโปร่งตรงข้ามกับฤดูฝนจะรกทึบ ชาวบ้านได้อาศัยเป็นที่เก็บของป่าแหล่งสมุนไพรและแหล่งเลี้ยงสัตว์ตลอดปี เช่น ภูฤาษี ภูจำนักร ภูโดน ภูเสลา เป็นต้น ชาวบรูห้ามเข้าไปใช้ประโยชน์ใดๆ ในบริเวณภูจำนักรและภูฤาษีเพราะถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยมีอะหะจำนักรคือผีประจำหมู่บ้านได้คอยดูแลรักษาผืนป่าบริเวณนี้ซึ่งเป็นพื้นที่ยอดภูเขา **โคก** เป็นลักษณะพื้นที่สูงไม่กว้างลาดชันลงมาอย่างที่ราบมีลักษณะหินภูเขาโดยรอบ พื้นผิวไม่สม่ำเสมอ มีป่าไม้ผลัดใบขึ้นสลับเรียงรายทั่วไป เช่น ป่าเต็งรัง ไม้พุ่ม พืชผักกินได้ผักต้ว ผักเม็ก เป็นต้น ชาวบ้านใช้ในการเลี้ยงวัว ควาย และเก็บของป่าโดยเฉพาะในช่วงฤดูเริ่มเข้าสู่หน้าฝนจะมีเห็ดนานาชนิดเกิดในบริเวณโคกซึ่งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 - 2 กิโลเมตร **ดอน** เป็นลักษณะพื้นที่ราบสลับกับเนินดิน ยกพื้นที่สูงนิด โดยทั่วไปมีพันธุ์ไม้สลับกันไปทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ชาวบ้านใช้เป็นทำเลเลี้ยงวัว ควาย นอกจากนั้นยังมีสมุนไพรที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน **โนน** เป็นลักษณะพื้นที่ยกสูงขึ้นมาเล็กน้อย

ชาวบ้านจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น โนนกกบก โนนลำดวน เป็นต้น บริเวณนี้จะมีพืชพรรณต่างๆ สลับไม้เนื้อและใหญ่ขึ้นเรียงรายทั่วไป สัตว์ท้องถิ่นที่พบจำพวกหนู นกคุ่ม ภู ส่วนหนึ่งก็ใช้สำหรับเผาถ่าน เก็บผัก เก็บเห็ดนานา **โพน** เป็นดินที่เกิดจากจอมปลวกสร้างรังปลวกขนาดใหญ่ ยอดยกสูงจากพื้นดินประมาณ 5-10 เมตร มีฐานกว้างแตกต่างกันไปชาวบ้านจะมีชื่อเรียกต่างๆ โดยอาศัยต้นไม้ใหญ่ เช่น โพนบักเหลี่ยม โพนกกหว้า ในช่วงฤดูฝนจะพบว่าเป็นที่อาศัยของสัตว์จำพวกหนู ภู และไส้เดือน

2. ระบบนิเวศที่ลุ่ม เป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันระหว่างฤดูแล้งกับฤดูฝนคือ ในฤดูฝนพื้นที่จะถูกน้ำท่วมเป็นผืนน้ำใหญ่ ส่วนในฤดูแล้งน้ำจะแห้งหมดและเป็นดินทราย มีน้ำขังอยู่บ้างในพื้นที่ ที่เป็นแอ่งมีดังนี้ **หนอง** เป็นแหล่งน้ำกระจายอยู่ในป่าทามมีทั้งขนาดตั้งแต่ 2 งานขึ้นไป ถึง 30-40 ไร่ ความลึกของหนองขึ้นอยู่กับพื้นที่ ในฤดูฝนมีน้ำเอ่อท่วมเป็นผืนน้ำเดียวกับแม่น้ำโขง จะมีปลาที่ขึ้นมาจากแม่น้ำโขงเข้ามาหาที่วางไข่และหาอาหาร มีเหียดเกลือซึ่งเป็นแหล่งแร่ธาตุที่สำคัญของปลา มีพันธุ์พืชขึ้นตามริมหนอง จึงเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตจำพวกกุ้ง หอย ปู ปลา เต่า นก หนู เป็นต้น **ห้วย** คือร่องทางน้ำที่ไหลออกจากหนองเชื่อมระหว่างหนองกับหนอง หนองกับกุด หนองกับแม่น้ำโขงมีความยาวตั้งแต่ 1 - 3 กิโลเมตร ขึ้นไปมีทั้งห้วยที่มีขนาดเล็กและขนาดใหญ่กระจายอยู่ทั่วไปในทาม เช่น ห้วยเตือ ห้วยยาง ในช่วงฤดูแล้งน้ำในห้วยส่วนใหญ่จะแห้ง ส่วนที่ยังคงมีน้ำขังอยู่มักจะเป็นห้วยที่มีขนาดใหญ่และลึกตามริมห้วยมีพันธุ์พืช ฤดูฝนห้วยจะเป็นเส้นทางของปลาที่เข้าไปหากินเหียดเกลือ ชาวบ้านใช้ประโยชน์เป็นที่หาปลา ทำการเกษตร ทำนาแขง เลี้ยงสัตว์และเก็บผัก **ฮ่อง** เป็นสายน้ำที่เกิดจากหนองหรือกุด เชื่อมระหว่างห้วยกุดและแม่น้ำโขง มีขนาดเล็กและตื้นกว่าห้วย สามารถมองเห็นฮ่องได้ในช่วงน้ำลด หากน้ำหลากน้ำจะท่วมหมดไม่สามารถที่จะมองเห็นฮ่องได้ ในช่วงฤดูน้ำหลากฮ่องจะเป็นเส้นทาง การอพยพของปลาจากแม่น้ำโขงที่ว่ายทวนกระแสขึ้นมาวางไข่ตามแหล่งน้ำตามห้วย หนอง กุดที่น้ำไหลไม่เชี่ยวพรวดพือที่ขึ้นรอบฮ่อง เช่น ห้วยลิง ไผ่ เสียว ท่ม เป็นและผักต่างๆ ซึ่งเป็นที่หลบภัยและเป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ ปาก เป็นระบบนิเวศที่ต่อหรือเชื่อมกับระบบนิเวศที่เป็นทางน้ำก่อนที่จะไหลลงสู่แม่น้ำโขง ส่วนมากจะเรียกรวมกับระบบนิเวศอื่นๆ ที่เชื่อม

ต่อกัน ได้แก่ ปากฮอง ปากบุง ปากห้วย ชาวบ้านใช้เป็นที่ยางเครื่องมือกัดปลาในช่วงฤดูน้ำลดเนื่องจากเป็นเส้นทางปลาผ่านเข้าออก **บุง** เป็นบริเวณตื้นริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นพื้นที่ลุ่มไม่ลึกเหมือนกับหนอง มีน้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก ในฤดูแล้งน้ำจะแห้ง เป็นแหล่งกำเนิดพันธุ์พืชหลายชนิด ที่เป็นทั้งอาหารของคนและสัตว์ ได้แก่ ต้นไคร้ หางนก ต้นกระโดนน้ำ ต้นเป็นน้ำ เป็นต้น ชาวบ้านใช้จับปลาในบุง ส่วนในฤดูแล้งใช้เป็นที่ยางสัตว์และเก็บพืชผัก **ทาม** คือ พื้นที่ราบอยู่เหนือบุงขึ้นมา ฤดูน้ำหลากบริเวณทามจะถูกน้ำท่วมนานประมาณ 3 - 4 เดือน เป็นแหล่งวางเครื่องมือจับปลา เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา เก็บหน่อไม้ เมื่อน้ำแห้งทามจึงเป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดทั้งพรรณพืช สัตว์ป่า ชาวบ้านใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการเกษตร เช่น ผัก ข้าวโพด ถั่ว มัน เป็นที่ยางวัว-ควาย เป็นแหล่งอาหารและแหล่งวัตถุดิบ ทำเครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือน **กุด** เป็นแอ่งน้ำที่แทรกกระจายอยู่ในทาม เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหลของน้ำลึกและกว้าง มีน้ำขังตลอดปี ลักษณะคล้ายกับหนอง แต่มีขนาดใหญ่กว่าหนองในช่วงฤดูน้ำลดจะเห็นเป็นรูปกุดไม่มีทางน้ำเชื่อมกับแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เป็นแหล่งเก็บผัก หาหน่อไม้ นำไม้ไปทำเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนและเครื่องมือจับปลาเมื่อถึงน้ำหลากกุดจะเชื่อมกับแหล่งน้ำอื่นกลายเป็นผืนเดียวกัน **ดุน** มีลักษณะเป็นน้ำซับตลอดปีแทรกอยู่ตามฝั่งแม่น้ำโขงมีหญ้าและผักขึ้นปกคลุม มองผิวเผินเนื้อดินจะแน่นแข็งตัว แต่แท้จริงแล้วหน้าดิน มีความอ่อนตัว หากคนหรือสัตว์ไปเหยียบดินบริเวณเหล่านี้จะทำให้มีลักษณะคล้ายโคลนตุน **เอียดเกลือ** คือ ดินที่มีเกลือผสม ในช่วงฤดูแล้งน้ำแห้ง เกลือที่มีอยู่ในดินจะฟูขึ้นมาบนผิวดิน แต่ในช่วงฤดูน้ำหลาก จะถูกน้ำท่วมเกิดตะไคร่น้ำหรือเหาน้ำที่เป็นอาหารของปลาส่วนใหญ่จะพบตามหนอง ห้วย ฮอง สายและริมแหล่งน้ำต่างๆ

3. ระบบนิเวศในแม่น้ำโขง ระบบนิเวศกลุ่มนี้ ในฤดูแล้งจะไหลผ่านน้ำบางส่วน ฤดูฝนน้ำจะท่วมหมดมี 3 ระบบนิเวศย่อยด้วยกัน มีรายละเอียดดังนี้ เวิน คือลักษณะของในแม่น้ำโขงไหลวนในพื้นที่บริเวณกว้าง พัดพาเอาทราย กรวด หิน และตะกอนต่างๆทับถมเป็นพื้นที่กว้าง เป็นแหล่งอาศัยปลาที่รออาหารที่ไหลมากับน้ำและตะกอน ในฤดูฝนชาวบ้านใช้เป็นแหล่งจับปลา ในฤดูแล้งชาวบ้านใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากหาดทรายสวยงาม เช่น เวินบึก เป็นต้น **วัง** คือ

บริเวณที่ลึกที่สุดของสายน้ำนั้นๆ ใน ฤดูน้ำลดมีความลึกตั้งแต่ 4-10 เมตร ในฤดูน้ำหลากลึกประมาณ 9-15 เมตร **วัง** จะแทรกตัวอยู่ในแม่น้ำโขงและลำห้วย ส่วนใหญ่จะเกิดบริเวณโค้งน้ำตรงข้ามกับบริเวณหาดหรือแก่ง หาด คือบริเวณที่ทรายหรือก้อนหินไหลตามน้ำมารวมกันเกิดเป็นสันดอนในแม่น้ำโขง โผล่ขึ้นมาให้เห็นในช่วงฤดูน้ำลดประมาณ ปลายเดือน 3 ถึงเดือน 5 ในร่องน้ำหรือริมสองฟากฝั่งของแม่น้ำ น้ำจะตื้นเห็นพื้นทรายเรียกไปกับน้ำ บางจุดจะเห็นเป็นแนวทรายโผล่ขึ้นมาจากน้ำเป็นแนวยาว ช่วงฤดูน้ำหลาก หาดจะถูกน้ำท่วมมีความลึกประมาณ 3-4 เมตร ถ้า เป็นลักษณะของธรรมชาติที่เกิดการทับถมของแผ่นดินขนาดใหญ่หลายแผ่น เรียงรายกันอยู่ใต้ท้องน้ำในแม่น้ำโขง ฤดูฝนน้ำขึ้นเป็นที่อยู่อาศัยของปลาชนิดต่างๆ ฤดูแล้งน้ำลดลงถ้า เริ่มปรากฏเหนือน้ำคนหาปลาชาวบรูก็ใช้เป็นที่พักอาศัยและจับปลา เช่น ถ้ากิดกาด ถ้าแม่ เป็นต้น

คนหาปลาชาวบรู (กะตาง)

หลังจากที่ชาวบรูได้อพยพมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ราบ ด้วยเหตุผลทางการปกครองของฝรั่งเศส ในขณะนั้นชาวบรูได้ปรับตัว เรียนรู้และนำเอาความรู้ ประสบการณ์ในอดีตมาใช้ในการดำรงชีพจากคนภูเขามาเป็นคนหาปลาชาวบรูได้ใช้ระบบคิดอันชาญฉลาดให้สอดคล้องและเหมาะสมกับฤดูกาลในรอบ 12 เดือนของคนพื้นที่ราบเพื่อการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติรอบข้าง ด้วยภูมิปัญญาผสมผสานกับการใช้อย่างรู้คุณค่าให้ความสำคัญ จึงเป็นแหล่งที่มาของการจัดการระบบนิเวศ ดังนี้

1. เครื่องมือหาปลา เป็นผลงานที่เกิดจากภูมิปัญญาในการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติใหม่ที่อาศัยวัสดุจากธรรมชาติและเรียนรู้วิธีการจับปลา เพื่อนำมาเลี้ยงชีพเริ่มจากการศึกษาพฤติกรรมของปลา อาหารและที่อาศัย เพื่อเข้าถึงปลาแต่ละชนิดด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยการถ่ายทอดประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน เพราะฉะนั้นเครื่องมือหาปลาจึงได้ดัดแปลงจากธรรมชาติโดยรอบข้างของหมู่บ้าน ให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์มากที่สุด ใช้ทำเรือ เช่น ไม้ประดู่ ไม้จบก ไม้พะยอม ไม้แคน เป็นไม้ขนาดใหญ่ มีน้ำหนักเบาเวลาแห้งและมีความทนทานเมื่อแช่อยู่ในน้ำเป็นเวลานาน ใช้ทำที่อาศัยของปลา เช่น หมุด โคน รวมกันเป็นมัดโดยใช้ต้นहुลึง ต้นไคร้ เครือหางนาค มัดรวมกันแล้วนำไปแช่น้ำซึ่งเป็นบริเวณ

ที่เป็นแหล่งอาศัยของปลา ประมาณ 1 สัปดาห์ขึ้นไป น้ำจะขึ้นจากแม่น้ำโขง ก็จะพบว่าปลานานาชนิดได้เข้าไปอาศัยอยู่ในพุ่มไม้ที่มดไว้ ใช้ทำเครื่องมือหาปลา เช่นไซ ตุ่มนานาชนิด หลี่ ถัน ข้อง ลอบ โดยใช้พืช ที่เกิดตามธรรมชาติบนภูเขาและที่ราบ โดยรอบข้างหมู่บ้านคือไผ่ ต้นกะตัน เครือหางนาคร หูลิง เครือชูด ต้นไคร้ร่น้ำ พืชพรรณต่างๆในริมฝั่งแม่น้ำโขงล้วนเป็นอาหารของปลา เช่น กระเบา ต้นเขทาม ต้นนอด ต้นมะเดื่อ ต้นหว้า ต้นมะดันต้นแสง ผลไม้ของพืชเหล่านี้เป็นอาหารของปลา ขณะเดียวกันคนหาปลาในหมู่บ้านก็จะนำผลไม้เหล่านี้มาเป็นเหยื่อล่อปลานอกจากนี้ก็นำเครื่องมือหาปลานานาชนิดมาวางเพื่อ ดักปลา ล่อปลา ในบริเวณใต้ต้นไม้เหล่านี้เช่นกัน จากการให้ข้อมูล คนหาปลาสรุปได้ว่าปลาในแม่น้ำโขงจะอพยพมาจากแม่น้ำโขงบริเวณสี่พันดอน (ดอนโขง) เมืองโขง แขวงจำปาศักดิ์ เป็นสถานที่แหวดล้อมไปด้วยเกาะกลางแม่น้ำโขงที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งอาศัยที่ใหญ่ที่สุดในแม่น้ำโขงตอนกลาง พื้นที่ใต้แม่น้ำโขงเต็มไปด้วยไฮดริน สลัดขับซ้อน ทำให้ไม่สามารถวางเครื่องมือจับปลาได้ จึงกลายเป็นแหล่งอาศัยของปลา เมื่อถึงเวลาช่วงฤดูฝน ปลาจึงได้อพยพขึ้นไปยังแม่น้ำโขงตอนบนและแม่น้ำสาขา ห้วย หนอง เพื่อหาอาหารและวางไข่ตามกิ่ง ก้าน ใบและหนามของต้นไม้ที่ขึ้นตามริมฝั่งแม่น้ำโขง เมื่อผลไม้จำพวก เข กระเบา ล่วงหล่นไหลไปตามแม่น้ำโขงเป็นอาหารของปลาชนิดต่างๆ เช่น ปลาอีซวย ปลาหยอน ปลาบั้งนอกจากนี้ พืชพันธุ์ที่เป็นอาหารโดยธรรมชาติของปลา ได้แก่ กระเบา เข นอด มะเดื่อ หว้า มะดัน แสง มะเฟือง น้ำ เป็นต้น ปลาจะกินผล ใบ ดอก เมล็ด ลำต้นและราก นอกจากนี้ก็มีพืชน้ำได้แก่ สาหร่าย แหน เทาและตะไคร่น้ำ อีกจำพวกหนึ่งที่เป็นอาหารของปลา คือ มด ไล่เดือน ปลวก และแมลงต่างๆ (นายอุดร แก้วใส , นายภิ คำบุญเรือง , นายฝอย พึ่งดง , นายอิฐ พึ่งป่า, นายสำราญ พึ่งป่า : สัมภาษณ์) นอกจากการปรับตัวให้เข้าทรัพยากรในแม่น้ำโขงแล้ว ชาวบรูยังมีความฉลาดในการปรับตัว เข้ากับทรัพยากรป่า โดยอาศัยฐานความรู้เดิมของคนภูเขามาใช้ในการใช้ประโยชน์จากป่า

2. สมุนไพรพื้นบ้าน เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ ในอดีตยังไม่มีสถานพยาบาลใกล้หมู่บ้าน ชาวบ้านต้องพึ่งพาป่าโดยรอบหมู่บ้าน ทั้งป่าบนพื้นที่ภูเขาสูง พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่มและริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นสถานที่

เก็บยาสมุนไพรรักษาสุขภาพเมื่อเวลาเจ็บป่วยไม่สบาย หมอยาสมุนไพรในหมู่บ้านจะเป็นผู้มีความรู้เรื่องยาสมุนไพรเป็นอย่างดี ซึ่งได้รับการถ่ายทอดวิชาการรักษาพยาบาลจาก หมอยาสมุนไพรรุ่นก่อนในอดีต พืชสมุนไพรในท้องถิ่นพบว่ามีจำนวนมาก เช่น ต้นแกดำ ต้นกระเบา ต้นหมากแขว ต้นเล็บแมว ต้นเขวา ต้นบักเกลือม ต้นนมวัว ต้นกระโดน ต้นมะขาม เครือพายถุนน้อย ใช้รักษาโรคทั่วไป โรคกระเพาะ ท้องอืด ท้องเฟ้อ ไข้หวัด ท้องร่วง ปวดท้อง พยาธิ นิว บิด เป็นต้น

พระ พิและพญานาค : กลยุทธ์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบรู (กะตาง)

การให้ความหมายและคุณค่าต่อทรัพยากรน้ำในแม่น้ำโขงและป่าธรรมชาติโดยรอบหมู่บ้านของชาวบรู มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวบรู ถือได้ว่าเป็นหลักในการจัดการระบบนิเวศที่มีมาในอดีตที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นกุศโลบายในการรักษาฟื้นฟูและพัฒนาระบบนิเวศทางธรรมชาติให้คงอยู่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพของชาวบรูอย่างแยบยล การกำหนดประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อของชาวบรูก็เพื่อมุ่งหวังรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เลี้ยงชีพตลอดไปถึงลูกหลาน ด้วยการให้ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากยอดภูเขาสูงถึงท้องน้ำในแม่น้ำโขง ดังนี้

1. การให้ความเคารพต่ออะหะยะจันัก คือ ผีประจำหมู่บ้านซึ่งมีสถิตบนภูเขาสูงซึ่งชาวบรูเรียกว่า ภูจันัก ชาวบรูเชื่อว่าอะหะยะจันัก ทำหน้าที่ดูแลรักษาป่าอยู่บนภูเขาสูง เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ห้ามผู้หญิง ห้ามคนต่างถิ่นขึ้นไป ยกเว้นได้รับอนุญาตจากจาระโบหรือผู้ทำหน้าที่พิธีกรรมในหมู่บ้าน บอกกล่าวให้อะหะยะจันัก รับทราบก่อน หออะหะยะจันัก ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร ทุกๆ ปี ในเดือน 3 และเดือน 6 ชาวบ้านทุกคนครบคร้วจะนำเครื่องเซ่นไหว้ได้แก่ สุรา ไก่ หมู ขนมหองหวานและอื่นๆ เพื่อบอกกล่าวให้ปกป้องรักษาคุ้มครองชาวบ้านมีแต่ความสุข ความเจริญก้าวหน้า ประกอบอาชีพใดๆ ก็ขอให้ประสบกับความสำเร็จ ขณะเดียวกันในบริเวณป่าก็ขอให้มียาอาหารทั้งสัตว์ป่า พืชอาหารต่างๆ อุดมสมบูรณ์หล่อเลี้ยงชาวบ้านได้ตลอดปี มีภูต่างๆ รอบหมู่บ้านคือ ภูห้วยเกล้า ภูห้วยโดน ภูจันัก ภูคังหาวาย เป็นต้น (นายนิย พึ่งป่า : สัมภาษณ์)

2. การให้ความเคารพต่อผีเจ้าโคตร ชาวบรูมีความเชื่อในเรื่องผีเจ้าโคตรหรือผีฮีต จึงให้ความเคารพ อ่อนน้อมต่อ

บรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว ยังคงทำหน้าที่
คุ้มครองปกป้องรักษาให้ ลูก หลานในปัจจุบันอาศัยอยู่ด้วยกัน
อย่างมีความสุข เพราะฉะนั้นจะต้องเชื่อฟังคำสอนของ
บรรพบุรุษที่ถ่ายทอดผ่านพ่อ แม่ คู่ลูกหลานในปัจจุบัน
ซึ่งแสดงให้เห็นความมั่นคงของชุมชนผ่านเครือญาติสายตระกูล
ที่มีรากเหง้าเดียวกัน

3. การให้ความเคารพต่อพญานาค ชาวบรูมีความเชื่อ
ในเรื่องความลึกลับศักดิ์สิทธิ์ของพญานาค ที่คอยคุ้มครองใน
บริเวณพื้นน้ำในแม่น้ำโขง โดยมีถ้ำอาศัยอยู่ในแม่น้ำโขงและมี
เมืองอยู่ใต้ท้องน้ำโขง เช่นเดียวกับชาวบรูบนสองฝั่งแม่น้ำโขง
เพราะฉะนั้นก่อนเข้าไปในบริเวณดังกล่าวจึงต้องบอกกล่าวต่อ
พญานาคก่อนจับปลา

4. การให้ความเคารพต่อพระสงฆ์ ในพุทธศาสนา
เป็นการเชื่อมต่อระหว่างพิธีกรรมในรอบ 12 เดือนของชาวบรู
ได้อย่างลงตัวระหว่างพุทธ ผีและนาค เพื่อสื่อถึงกันและกัน
โดยอาศัยการอุทิศกุศล ในพิธีต่างๆ เพื่อให้ชาวบรูที่ล่วงลับ
ไปแล้วกับชาวบรูในปัจจุบัน

การนำผลงานไปใช้ประโยชน์

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาและ
อนุรักษ์ป่า แหล่งอนุรักษ์ปลาในแม่น้ำโขง ขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลด่าน อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการ
สร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่
นับวันจะลดลงและสูญไป

2. การบริหารจัดการท่องเที่ยวขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลด่านและนโยบายการท่องเที่ยวของอำเภอโขงเจียม
จังหวัดอุบลราชธานี ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรม
หมู่บ้านชาวบรู ที่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของตนในเรื่อง
ประเพณีและพิธีกรรมไหว้พระธาตุพนมในเดือน 3 และ
เดือน 6 ของทุกๆ ปี ขณะเดียวกันในช่วงของวันขึ้น 15 ค่ำ
เดือน 3 ของทุกๆ ปี ตรงกับประเพณีไหว้พระธาตุพนม
ที่อำเภอ ธาตุพนม จังหวัดมุกดาหาร ของชาวไทยอีสานและ
ชาวลาวในพื้นที่แขวงสะหวันเขต แขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว จะมีการอพยพของปลาในแม่น้ำ
โขงบริเวณสี่พันดอน เมืองโขง แขวงจำปาศักดิ์ ผ่านหมู่บ้าน
ชาวบรูทั้ง 3 หมู่บ้าน ทำให้ชาวบรูมีการจับปลาที่อพยพมาตาม
ลำน้ำโขง ทุกครอบครัว สามารถส่งเสริมและประชาสัมพันธ์

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหน่วยงานการท่องเที่ยว
ทั้งระดับ ตำบล อำเภอ จังหวัดและภูมิภาคได้เป็นอย่างดีขณะ
เดียวกันก็มีที่พักระดับ 5 ดาว รองรับห่างจากหมู่บ้านประมาณ
5 กิโลเมตรคือโรงแรมทอแสง ตั้งอยู่ทางเข้าหมู่บ้านเวินบึก
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

3. การสร้างความสัมพันธ์ข้ามประเทศระหว่างไทย-ลาว
โดยอาศัยความเข้มแข็งของเครือญาติที่มีการนับถือผีฮีตหรือ
ผีเจ้าโคตรเดียวกันของชาวบรูสองฝั่งแม่น้ำโขงในพื้นที่เมือง
โขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีและเมืองชนะสมบุญ แขวงจำปา
ศักดิ์ โดยใช้วัฒนธรรมที่มีรากเหง้าเดียวกันเป็น จุดแข็งใน
การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวบรู ในแผนพัฒนาของอำเภอ
โขงเจียมและเมืองชนะสมบุญ แขวงจำปาศักดิ์

อภิปรายผล

ชาวบรูทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับระบบ
นิเวศ มาหลายชั่วอายุคนได้ทำหน้าที่ เป็นผู้ดูแลรักษาการใช้
ประโยชน์จากความหลากหลายของระบบนิเวศ ตามลักษณะ
ทางกายภาพและการใช้ประโยชน์พื้นที่ นอกจากนั้นยังใช้ความ
เชื่อและพิธีกรรมเป็นพื้นฐานของศีลธรรมกำหนดระเบียบและ
กฎเกณฑ์ทางสังคม ในการจัดการทรัพยากรตามระบบนิเวศ
ต่างๆ เช่น ฝิปลาหรืออะหะยะจำนั๊ก ผีเจ้าโคตรหรือผีฮีตและ
พญานาค ความเชื่อในเรื่องอำนาจลึกลับศักดิ์สิทธิ์ ก่อให้เกิด
ประเพณีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ตามระบบนิเวศย่อย
ของชาวบรูอย่างอ่อนน้อมยำเกรงและให้คุณค่า ตั้งแต่ภูเขาสูง
จนถึงแม่น้ำโขง โดยมีชาวบรูเป็นศูนย์กลางในการสร้างความ
สัมพันธ์ให้เกิดความสมดุลระหว่างคนหาปลา เช่นเดียวกันกับ
พิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ปลาของคนหาปลาอำเภอเชียงของ
และอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายและคนหาปลากลุ่มแม่น้ำ
สงครามตอนล่าง ที่มีความเชื่อว่าเป็นการกระทำบาปอย่างหนึ่ง ดังนั้น
จึงควรขอโหสิกรรมแก่ปลาด้วยการอุทิศส่วนกุศลผลบุญไปให้
ปลา เพื่อทำให้เกิดความสบายใจ ซึ่งก็เกี่ยวข้องไปถึงพิธีกรรม
บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนออกจับปลาน้ำจืด (คณะนักวิจัย
ชาวบ้านเชียงของ-เวียงแก่น. 2547 ; เครือข่ายนักวิจัยไท
บ้านลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง. 2548) นิเวศวัฒนธรรมคนหาปลา
กลุ่มชาติพันธุ์บรู จึงมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศย่อยในพื้นที่
ให้ความเคารพ ให้คุณค่าโดยมีพิธีกรรมเป็นสื่อกลางในการ

สร้างความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ แสดงให้เห็นระบบ
คิดของชาวบรูที่มีศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรมและอ่อนน้อม
กับธรรมชาติ เพราะเชื่อว่าสิ่งที่ตนเองประพฤติปฏิบัติมานั้นจะ
ช่วยดลบันดาลให้เกิดความสมดุลตามธรรมชาติ มีน้ำฝนซึ่ง
ตกลงมาจากท้องฟ้า มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ตามภูเขา
มีสัตว์ป่านานาชนิด มีปลาอาศัยอยู่ในแม่น้ำโขงทุกชุมชน คนใน
หมู่บ้านมีความเป็นอยู่ที่พร้อมไปด้วยอาหารเพื่อการบริโภค
ตลอดปี เพราะฉะนั้นการวางแผนพัฒนาส่วนภาครัฐควรคำนึง
ถึงมิติวัฒนธรรม ชุมชนมาใช้ในการวางแผนการพัฒนาแบบ

องค์รวม ไม่แบ่งแยกคนออกจากป่า แม่น้ำที่ชุมชนมีความรัก
และผูกพันมายาวนาน แม่น้ำโขงมิได้ขวางกั้นความสัมพันธ์
ของคนสองฝั่งเหมือนเขตแดนประเทศ แต่เป็นแม่น้ำแห่ง
วัฒนธรรมที่มีความหมายและความสำคัญต่อชีวิต การพัฒนา
ใดๆของรัฐที่จะส่งผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนบริเวณ
ฝั่งแม่น้ำโขงจุดใดจุดหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่ออีกจุดหนึ่ง
อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เอกสารอ้างอิง

- คณะนักวิจัยชาวบ้านเชียงของ-เวียงแก่น. (2547). **แม่น้ำโขงแม่น้ำแห่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรม** . เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ .
จังหวัดเชียงใหม่. 128 หน้า
- เครือข่ายนักวิจัยไทบ้านลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง. (2548). **พันธุ์ปลาในป่าทาม ความรู้พื้นถิ่นของคน หนองน้ำสงครามตอนล่าง**. พิมพ์ครั้งที่ 1
สำนักพิมพ์วนิดาการพิมพ์ เชียงใหม่. 150 หน้า
- ไพฑูริย์ มีกุล . (2541). **“วัฒนธรรมกับการพัฒนาทางเลือกของสังคมไทย”** . ชนเผ่าไทยอีสาน เล่ม 2 . สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ . กรุงเทพมหานคร. 120 หน้า
- Julian Steward . (1955). **Theory of Culture Chang : The Methodology of Multilinear Evolution** . Urbana
: University of Illinois Press.

ผู้ให้สัมภาษณ์

- นายสมใจ ฝั่งดง บ้านเวินบึก หมู่ 8 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- นายน้อย ฝั่งป่า บ้านเวินบึก หมู่ 8 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- นายพิศพิบูลย์ ละครวงษ์ บ้านท่าลั้ง หมู่ 5 ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- นายอุดร แก้วใส บ้านเวินบึก หมู่ 8 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- นายกิ คำบุญเรือง บ้านเวินบึก หมู่ 8 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- นายฝอย ฝั่งดง บ้านเวินบึก หมู่ 8 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- นายอิฐ ฝั่งป่า บ้านเวินบึก หมู่ 8 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- นายสำราญ ฝั่งป่า บ้านเวินบึก หมู่ 8 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี